

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 26.02.2020
(протокол №5)

Силабус

навчальної дисципліни

ВВ 01 Психофізіологія рухової активності та методи ерготерапії

2024-2025 навчальний рік

Освітня програма «Логопедія. Спеціальна психологія»

Спеціальність 016 Спеціальна освіта

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти другий (магістерський)

Викладач (і)	Синиця Аліна Олександрівна
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/faculties/fdssso/structure-fdssso/kaf-psychology/composition-kaf-psychology/synytsia-alina-oleksandrivna/
Контактний тел.	+380992285921
Е-mail викладача:	alina_starceva@ukr.net
Графік консультацій	з 9.00 до 18.00 понеділок - п'ятниця

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
Денна 5/150	10	26	114	залік
Заочна 5/150	8	4	138	залік

Семестр: осінній/весняний

Мова навчання: українська

Ключові слова: психофізіологія, рухова активність, мозкова діяльність, нейрон, мозок.

Мета та предмет курсу: Метою викладання навчальної дисципліни «Психофізіологія рухової активності та методи ерготерапії» є формування у здобувачів другого рівня вищої освіти глибокого розуміння теоретичних засад психофізіології рухової активності особистості, а також озброєння їх ефективними методами ерготерапії для формування рухової активності у осіб різних вікових категорій та психофізичних станів.

Програмні компетентності:

К-1. Здатність застосовувати у практичній діяльності теорії та доказову базу щодо заняттєвої активності та заняттєвої участі пацієнта/клієнта, охоплюючи розуміння змісту, мети заняттєвої активності та її впливу на здоров'я і добробут людини, вміння оцінювати, аналізувати, адаптовувати заняттєву активність та застосовувати її у терапевтичний спосіб.

К-2. Здатність оцінювати фактори пацієнта/клієнта (функції і структури організму, особистісні цінності, переконання та духовність), фізичне, соціально-економічне та культурне середовище, які впливають на його заняттєву активність у сферах самообслуговування, дозвілля (гри) та продуктивної (навчальної) діяльності.

К-6. Здатність аналізувати результати ерготерапевтичного втручання, коригувати програму, надавати рекомендації стосовно продовження реабілітації та вчасно, професійно і конфіденційно заповнювати необхідну документацію стосовно скерування, обстеження, планування та оцінки результатів ерготерапевтичного втручання відповідно до вимог професійного середовища.

К-7. Здатність усвідомлювати сфери діяльності та межі професійної компетентності ерготерапевта, обґрунтовувати та пояснювати методи ерготерапевтичних втручань, за потребою скеровувати пацієнта/клієнта до фахівців інших спеціальностей.

К-8. Здатність формувати та підтримувати терапевтичні стосунки з пацієнтом/клієнтом, використовувати методики підвищення мотивації, демонструвати навички культурночутливого та ефективного спілкування.

К-9. Здатність аналізувати та критично оцінювати нові теорії та технології ерготерапії, розробляти нові методи ерготерапії на основі даних сучасних клінічних досліджень, представляти ерготерапію у широкому академічному та науковому міждисциплінарному дискурсі.

Програмні результати навчання (ПРН)

ПРН 1. Застосовувати у практичній діяльності теорії та доказову базу щодо використання заняттєвої активності як основного терапевтичного інструменту ерготерапії у рамках біопсихосоціального підходу в реабілітації.

ПРН 2. Визначати доцільність проведення заходів ерготерапії та здійснювати клієнтоцентричне обстеження окремої особи, групи людей, організацій чи популяції.

ПРН 3. Оцінювати, розвивати та відновлювати функції і структури організму, які впливають на заняттєву участь пацієнта/клієнта у сферах продуктивної діяльності, дозвілля та самообслуговування.

ПРН 5. Розробляти, проводити та коригувати програми ерготерапії або складові індивідуальної програми реабілітації на основі аналізу результатів ерготерапевтичного обстеження та/або втручання у співпраці з пацієнтом/клієнтом та надавати рекомендації стосовно продовження реабілітації.

ПРН 6. Оцінювати, адаптувати та модифікувати вплив середовища життєдіяльності людини на її заняттєву активність.

Зміст курсу:

Змістовий модуль 1. Психофізіологія як наука: її предмет, специфіка, історія, методи.

Тема 1. Психофізіологія як наука: її предмет, специфіка, історія. Предмет та завдання психофізіології. Специфіка психофізіології як науки. Розвиток психофізіології від давніх часів до сьогодення. Проблеми психофізіології рухової активності. Системні основи психофізіології рухової активності.

Тема 2. Методи психофізіологічних досліджень.

Реєстрація імпульсної активності нервових клітин. Електрокортикограма. Електроенцефалографія. Магнітоенцефалографія. Метод магнітно-резонансної томографії. Ядерна магнітна резонансна інтроскопія. Електроокулограма. Електроміографія. Електрична активність шкіри. Показники діяльності серцево-судинної системи. Пульсометрія.

Змістовий модуль 2. Морфологія центральної нервової системи.

Тема 3. Неврологічні основи психофізіології рухової активності.

Загальні уявлення про центральну нервову систему: нейроглія; нейрон; нервове волокно; синапс; рефлекторна дуга. Спинний мозок. Головний мозок: довгастий мозок; ретикулярна формація; задній мозок; четвертий шлуночок; проміжний мозок; лімбічна система.

Органи чуття: орган зору; слуху; рівноваги; смаку; нюху; шкіри. Пропріоцепція та інтероцепція. Автономна нервова система: симпатична нервова система; парасимпатична нервова система; метасимпатична нервова система. Периферійна нервова система.

Змістовий модуль 3. Фізіологічні основи рухової активності.

Тема 5. Фізіологічні основи рухової діяльності. Поняття рухової діяльності та будова опорно-рухового апарату. Організація рухової системи. Система управління рухами (за М.О. Бернштейном). Схема управління руховою діяльністю (за О.Р. Малхазовим). Опанування руховою діяльністю. Механізм і енергетика м'язового скорочення. Морфофункціональні особливості м'язової тканини. Фізіологічна характеристика рухових одиниць м'язів: нервово-м'язове з'єднання. Механізм м'язового скорочення. Енергетика м'язового скорочення. Робоча гіпертрофія м'язів.

Тема 6. Особливості рухової активності в різні вікові періоди. Розвиток рухів дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Рухова активність підлітків та юнаків середнього і старшого шкільного віку. Особливості проявів рухової активності людей у зрілому та літньому віці. Особливості стану рухової активності у осіб з особливими освітніми потребами: тяжкими порушеннями мовлення; когнітивними порушеннями; дитячим церебральним паралічем; осіб після бойових травм; осіб після перенесених неврологічних захворювань.

Форми і типи м'язових скорочень. Режими скорочень м'язових скорочень. Регуляція напруження м'язів. Дослідження стану регуляції м'язів: електроміограма. Робота м'язів та її механічна ефективність.

Змістовий модуль 4. Психологічне підґрунтя рухової активності.

Тема 7. Психофізіологія психічних процесів як складова рухової активності. Загальні уявлення про пам'ять та її психофізіологічні основи. Загальна характеристика процесів пам'яті. Індивідуальні особливості пам'яті. Поняття про увагу, її природу і значення. Види та форми уваги. Основні властивості уваги. Способи управління увагою. Види емоцій. Психофізіологічні механізми емоцій. Психофізіологія індивідуальних відмінностей. Властивості нервової системи і характеристика індивідуальності. Типи темпераментів та їх психологічна характеристика. Властивості нервової системи і спеціальні здібності. Темперамент як формальна інтеграційна основа індивідуальності.

Тема 8. Класифікація та загальна характеристика різних видів рухової діяльності. Фізіологічна класифікація фізичних вправ. Класифікація та загальна характеристика фізичних вправ з урахуванням шляхів енергопродукції та енерговитрат. Позитивна і м'язова діяльність. Класифікація та характеристика фізичних вправ. Загальна характеристика динамічних і статичних

вправ. Класифікація і характеристика циклічних вправ. Характеристика нестандартних вправ та вправ, які оцінюються за якістю їх виконання.

Змістовий модуль 5. Психофізіологічні ефекти адаптації організму людини до фізичних навантажень.

Тема 9. Психофізіологія адаптації осіб з особливими освітніми потребами. Загальні уявлення про адаптацію. Види адаптації. Основні закономірності адаптації. «Ціна» адаптації та дезадаптації. Адаптивність та адаптаційні можливості у різні вікові періоди (дошкільний, молодший шкільний, підлітковий, юнацький, зрілий, старший вік).

Тема 10. Психофізіологічні ефекти адаптації організму осіб з особливими освітніми потребами до фізичних навантажень. Рухова активність – основна умова збільшення обсягу функціональних резервів організму людини. Рухова активність і тривалість життя. Психофізіологічні основи адаптації організму людини до фізичних навантажень. Психофізіологічні основи фізичного тренування. Зміни складу і фізико-хімічних властивостей крові в умовах фізичних навантажень. Особливості адаптації системи кровообігу до фізичних навантажень. Функціональні ефекти адаптації дихальної системи до фізичних навантажень. Особливості адаптації системи травлення та обмін речовин до фізичних навантажень. Функціональні ефекти адаптації систем нейрогуморальної регуляції до фізичних навантажень.

Змістовий модуль 6. Основи нормування фізичних навантажень при оздоровчому тренуванні.

Тема 11. Особливості фізичного тренування осіб з особливими освітніми потребами. Поняття фізичного тренування, тренуваності, підготовленості та спортивної форми. Особливості використання основних загально дидактичних принципів у фізичному вихованні осіб з особливими освітніми потребами. Фізіологічні механізми розвитку тренуваності. Генетична обумовленість розвитку тренуваності. Фізіологічні основи дозування фізичних навантажень при оздоровчому тренуванні осіб з особливими освітніми потребами.

Тема 12. Втома та особливості її розвитку у осіб з особливими освітніми потребами при виконанні вправ різного характеру та інтенсивності. Зміни фізіологічних функцій при втомі. Суб'єктивні відчуття і об'єктивні ознаки втоми. Фізіологічні механізми виникнення втоми. Втома і розвиток фізичної тренуваності. Особливості розвитку втоми при виконанні вправ різного характеру та інтенсивності. Вікові особливості прояву втоми.

Змістовий модуль 7. Психофізіологічні основи формування рухових навичок.

Тема 13. Психофізіологічні основи формування і вдосконалення рухових навичок. Поняття про довільні рухи і рухові навички. Роль безумовних тонічних рефлексів і домінанти у формуванні довільних рухів. Рівні побудови рухів. Роль свідомості у формуванні і управлінні довільними рухами. Поняття ідеомоторного тренування. Фази формування рухових навичок. Перенесення рухових навичок. Функціональні системи і управління діяльністю організму людини. Роль мотивацій та емоцій в забезпеченні цілеспрямованої поведінки людини.

Тема 14. Психофізіологічні основи розвитку рухових здібностей. Поняття рухових здібностей, їх специфічність і згасання при відсутності тренувань. Психофізіологічні механізми і методи розвитку м'язової сили. Психофізіологічні механізми і методи розвитку витривалості у осіб з особливими освітніми потребами. Психофізіологічні механізми і методи розвитку швидкості у осіб з особливими освітніми потребами. Психофізіологічні механізми і методи розвитку спритності у осіб з особливими освітніми потребами. Психофізіологічні механізми і методи розвитку гнучкості у осіб з особливими освітніми потребами. Вікові особливості розвитку рухових здібностей у осіб з особливими освітніми потребами.

Змістовий модуль 8. Засоби рекреації рухової активності осіб з особливими освітніми потребами.

Тема 15-16. Засоби рекреації рухової активності осіб з особливими освітніми потребами.

Загальні закономірності відновлення функцій організму людини після роботи. Відновлення енергозапасів організму. Класифікація засобів, що сприяють прискореному перебігу відновних процесів в організмі людини після фізичних навантажень. Медико-біологічні засоби відновлення працездатності людини після фізичних навантажень, травм. Лазня як засіб рекреації. Роль масажу у відновленні працездатності. Фармакологічні засоби відновлення фізичної працездатності у осіб з особливими освітніми потребами. Психологічні засоби рекреації і підвищення фізичної активності у осіб з особливими освітніми потребами. Фізіологічні механізми аутогенного тренування. Різновиди аутогенного тренування. Ідеомоторне тренування. Музика як рекреаційний засіб рухової активності осіб з особливими освітніми потребами.

Змістовий модуль 9. Методи ерготерапії.

Тема 17-18. Методи ерготерапії у формуванні рухової активності осіб з особливими освітніми потребами.

Ерготерапевтичні методи, що використовуються для пацієнтів з різним порушенням функцій(с.20). Методи ерготерапії у роботі з дітьми з особливими освітніми потребами(с.27). Методи роботи з повсякденними навичками. Активна ігрова терапія. Музична терапія. Малювання та ліплення. Фізична активність. Функціональні ігри, мобілізація суглобів, захист суглобів (консультації та навчання), тренування функції м'язів, регулювання тону м'язів, тренування координації, навчання малим правильним рухам, тренування чутливості, тренування сприйняття, тренування написання текстів та інші навчання навичок, що необхідні в повсякденному житті. Арт-терапія – плетіння, малювання, вільна творча робота з різних матеріалів.

Змістовий модуль 10. Методи ерготерапії в системі відновлення функціональної активності учасників бойових дій.

Тема 19-20. Методи ерготерапії в системі відновлення функціональної активності учасників бойових дій.

Саморефлексія. Техніки самоусвідомлення (mindfulness). Релаксаційні практики. Методи експресії почуттів за допомогою творчості, рольові ігри. Тренінги «Активності у повсякденному житті» (ADL): одягання, пересування, прийом їжі, особиста гігієна. Нейропсихологічний тренінг. Подолання неглекта. Метод сенсорної інтеграції. Дзеркальна терапія. Метод Перфетто. Базальна стимуляція. Метод рефлекторної інтеграції. Когнітивно-поведінкова терапія.

Індивідуальне завдання

Індивідуальна навчально-дослідницька робота є видом позааудиторної роботи здобувача, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Вид ІНДЗ, вимоги та оцінювання: підготувати методичну розробку про методи ерготерапії (обирається на вибір) у вигляді презентації тощо. Методична розробка складається з теоретичної частини опис методу та практичної частини добірка практичних кейсів застосування методу.

Завершується виконання ІНДЗ публічним захистом методичної розробки (денна форма - 35 балів)

Методи навчання

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

За джерелом інформації:

Словесні: лекція із застосуванням комп'ютерних інформаційних технологій (PowerPoint –Презентація), семінари, пояснення, розповідь, бесіда, бліцопитування.

Наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація.

Практичні: інсценування, ігрові та практичні вправи, моделювання проблемних ситуацій, інтелектуальні розминка (головолімки), робота в групах та міні-групах («team building»), case-study.

2. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності:

навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуації зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), ретроспективний метод.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Курс має особливості, які спрямовані на максимальне засвоєння вами знань з дисципліни: «Психофізіологія рухової активності та методи ерготерапії».

Безпека:

- у разі ракетних ударів або інших надзвичайних ситуацій, первинним є ваша безпека. Якщо під час заняття оголошують повітряну тривогу, заняття буде негайно припинено, і ми домовляємось із вами про його перенесення на інший час або про асинхронну роботу.

- намагайтеся дотримуватися всіх інструкцій з безпеки, і як тільки можливо, повідомте про ваш стан та можливість продовжити навчання.

✚ Типи занять:

- лекції з мультимедійним супроводом: для того, щоб ви мали не лише теоретичні знання, а й зрозуміли, як процес відбувається на практиці.

- практичні заняття: ви отримаєте можливість відточувати навички роботи з дітьми різного віку з порушеннями опорно-рухових функцій різного походження, зокрема побудови індивідуальних планів розвитку дитини з порушеннями опорно-рухових функцій

✚ Дистанційне навчання:

- використовуються платформи Moodle та Zoom.

✚ Zoom-заняття:

- для підвищення ефективності навчання та взаємодії між усіма учасниками, увімкнення відео є обов'язковим. Це допомагає мені як викладачу краще зрозуміти, чи зрозумілі для вас матеріал та методики, а також допомагає зробити процес навчання більш особистісним. Якщо є вагомі причини, через які ви не можете увімкнути відео, будь ласка, заздалегідь повідомте мене про це.

✚ Інтерактивні методи:

- робота в групах та парах.
- Case-study, мозкові штурми, рольові гри.

✚ Домашнє завдання:

- будьте готові до регулярного домашнього завдання. Воно буде не лише теоретичним, а й практичним.

✚ Оцінювання:

- ваша успішність буде оцінюватися на основі виконаних завдань, активності на заняттях та презентації фінального проєкту.

✚ Дедлайни:

• важливо дотримуватися установлених дедлайнів, але якщо у вас є причини, пов'язані з надзвичайними обставинами (як-то ракетні удари, відсутність зв'язку тощо), дедлайни можуть бути переглянуті.

✚ Етика та дисципліна:

- підтримую дотримання академічної чесності та професійної етики.
- що стосується додаткових матеріалів, рекомендованої літератури та онлайн-ресурсів — все це викладено на Google Disk, а посилання на нього є на платформі Moodle та в нашій Telegram групі.
- спілкуватись і вирішувати нагальні питання будемо в групі в Telegram, допоки навчальний процес триває не в стінах нашого БДПУ, і можливі різні форс-мажорні обставини, як то блекаут, локдаун, відсутність зв'язку тощо.
- Буду рада бачити ваші обличчя і чути ваші голоси, тому за можливості прошу вмикати камери і бути активними учасниками освітнього процесу. Крім того, так я зможу вас впізнавати на вулиці і радо привітатися!

Ці політики можуть бути доповнені або змінені в залежності від ситуації. Я, зі свого боку, теж дотримуватимусь всіх означених політик. Якщо у вас є будь-які питання або пропозиції, будь ласка, не соромтеся звертатися. З нетерпінням чекаю на нашу конструктивну взаємодію в процесі вивчення неймовірно цікавої дисципліни!

До зустрічі на заняттях!

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

технічне (ноутбук, проектор); програмне (Moodle, репозитарій); наочність (презентації), дидактичний матеріал.

Система оцінювання та вимоги:

Поточний та семестровий контроль за умов змішаного навчання та (або) з використанням технологій дистанційного навчання може проводитися на базі освітніх дистанційних платформ та сервісів, для яких можна використовувати Moodle, Zoom, додатки від Google.

Основним завданням **поточного (формульованого) контролю** є оцінка рівня підготовленості здобувачів вищої освіти до виконання конкретної роботи, повноти та якості засвоєння ними навчального матеріалу за темами, змістовими модулями навчальної дисципліни та виконання індивідуального завдання відповідно до робочої програми навчальної дисципліни.

Застосовуються такі *форми оцінювання* навчальних досягнень здобувачів вищої освіти:

- усний контроль: мозкова атака, ділова гра; розв'язування ситуативних задач;
- самоконтроль: само- та взаємооцінювання, рефлексія;
- тестовий контроль: письмове тестування (закриті, відкриті питання).

Критеріями оцінювання є: повнота та логічність знань, володіння понятійним апаратом, вміння аргументувати та робити власні висновки; враховується характер відповідей на поставлені питання (чіткість, лаконічність, логічність, послідовність тощо); глибина знань, їх зв'язок із практикою, інтегрування з суміжними дисциплінами; вміння застосовувати теоретичні положення під час розв'язання ситуативних задач, вміння планувати діяльність відповідно до програмових вимог, добирати ефективні методи та прийоми відповідно до поставлених завдань, творчо підходити до розв'язання професійно зорієнтованих ситуацій.

Шкала нарахування рейтингових балів

№	Види робіт	Кількість балів
1	Рейтингове оцінювання курсу аудиторних занять та самостійної роботи:	
1.1	Підготовка фіксованого виступу	1-5 балів
1.2	Участь у обговоренні питань плану аудиторних занять	1-5 балів
1.3	Використання додаткових літературних джерел, анотації статей	1-5 балів
1.4	Підготовка реферату	1-5 балів
1.5	Підготовка наукового повідомлення	1-5 балів
1.6	Самостійне опрацювання окремих питань	1-5 балів
1.7	Тестування	1-5 балів
1.8	Перевірка зошита (конспектів)	1-5 балів
2	Форми модульного контролю:	
2.1	Глибоке розкриття всіх питань	5 балів
2.2	Повна, коротка відповідь	4 бали
2.3	Коротка відповідь з кількома помилками	3 бали
2.4	Неповна відповідь	2 бали
2.5	Неповна відповідь зі значною кількістю недоліків	1 бал
2.6	Незадовільна відповідь	0 балів
2.7	Модульна контрольна робота	40 балів
3	Штрафні бали:	

3.1	За відсутність на аудиторних заняттях	мінус 1 бали
3.2	Неготовність до аудиторних заняття	мінус 2 бали

Формою підсумкового (сумативного) семестрового контролю є залік у обсязі навчального матеріалу, передбаченого робочою програмою навчальної дисципліни.

Залік буде виставлятися з накопичених балів під час семестру.

Як рахуються бали: для денної форми: поточний контроль та самостійна робота (макс.50 балів), залік та індивідуальне проектне завдання (50 балів) = 100 балів

для заочної форми: поточний контроль (30 балів) + самостійні роботи (макс. 20 балів) та індивідуальне проектне завдання (макс. 50 балів) = 100 балів

Відповідність підсумкових рейтингових оцінок у балах оцінкам за шкалою ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка шкалою ЄКТС для всіх видів підсумкового контролю
90-100	A
78-89	B
65-77	C
50-64	D
35-49	FX
1-34	F

Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація) Базова Базова

1. Коқун О.М. Психофізіологія. К.: Центр навчальної літератури, 2006 184 с.
2. Луценко О.Л. Психофізіологія: прикладні аспекти: навчально-методичний посібник. Х.: ХНУ імені Каразіна, 2011.
3. Ровний А. С. Фізіологія рухової активності. Харківська державна академія фізичної культури. Харків: ХНАДУ, 2014. 343 с
4. Тітов І.Г. Вступ до психофізіології. К.: Академвидав, 2011. 296 с.
5. Філіппов М.М. Психофізіологія людини. К.: МАУП, 2003. 136 с.
6. Швесткова О., Свєцена К. Ерготерапія: Підручник. Київ, Чеський центр у Києві, 2019. 280 с
1. Guyton AC, Hall JE: Textbook of Medical Physiology, 10th ed. Saunders. 2001. 1120 p.

Допоміжна

1. Кабанюк В.О., Гаврилькевич В.К. Психофізіологія: навчальний посібник. Львів: Новий Світ-2000, 2006. 200 с.
2. Фізіологія. Короткий курс [Текст]: навч. посіб. для мед. і фармац. вищ. навч. закл. / В. М. Мороз, М. В. Йолтухівський, Н. В. Белік [та ін.]; за ред. В. М. Мороза, М. В. Йолтухівського; Вінниц. над. мед. ун-т ім. М. І. Пирогова. Вінниця: Н. Кн., 2015. 406 с.
3. Hand book o fPsychophysiology / editors: John T., Louis G., Gary G. Cambridge, 2016. 730 p.
4. Горго Ю.П., Чайченко Г.М., Маліков М.В. Прикладна психофізіологія людини: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Запоріжжя: Запорізький національний університет, 2005. 193 с.
5. Дубравська Д.М. Основи психології: Навчальний посібник. Львів: Світ, 2001. 280 с.
6. Загальна психологія: Підручник / О. В. Скрипченко, Л. В. Долинська, З. В. Огороднійчук та ін. К.: Либідь, 2005. 464 с.

Інформаційні ресурси:

- 1.Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
- 2.Сайт БДПУ <http://bdpu.org>
- 3.Електронна навчальна платформа Moodle БДПУ <https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=3997>